

Mõtteid Kristjan Jaagu ema päritolust ja emakeelest¹

Kairit Kaur

Teesid

Pärast Mart Lepiku artiklit (1972) on üsna vähe arutletud, kes võis olla Kristjan Jaak Petersoni ema ja mis võis olla tema emakeel. Lepik on esile toonud, et ema isanime on mõnes dokumendis esitatud venepärasel kujul (Michailowna), mis võiks vihjata vene (slaavi) päritolule, kuid topelteesnimi ja katoliku usku kuulumine 1798. aastani, mil ema vahetas konfessiooni ja sai luterlaseks nagu isagi, teevad seostamise vene päritoluga keeruliseks. Lepiku arvates võiks perekonnanime puudumine viidata, et ka ema kuulus talupojaseisusse, mis kombinatsioonis katoliku usuga teeks usutavaks pigem läti või leedu päritolu. Jacob ja Anna Elisabet Petersoni (srn vkj 02.11.1807 ca 30-aastaselt) esiklapse Johann Gottliebi vaderite seas on mainitud ka keegi Michel Wikul, kes Lepiku arvates võis olla emapoolne vanaisa. Artiklis pakun välja ühe võimaliku uue hüpoteesi ema päritolu kohta, lähtudes tõdemusest, et Wikul perekonnanimena võis olla viide päritolukohale. Riia lähistel on tõepoolest olemas koht nimega Vīkuļi, mis kuulus Piņķi kihelkonda. Selle kirikuraamatut sirvides leidsin sissekande Kristjan Jaagu emaga identset eesnime kandva vallaslapse kohta, kes ristiti 1778. aasta mai algul ning kelle ema oli samanimeline teenijatüdruk Riias ja isa teadmata.

Märksõnad: Kristjan Jaak Peterson, ema, päritolu, emakeel, Vīkuļi

Juba 1996. aastast tähistame eesti keele pühitsemiseks 14. märtsil emakeelepäeva, 1999. aastast ka riikliku tähtpäevana. Kuupäev on valitud meie ühe esimese eesti keeles luulet kirjutanud ja seda keelt ka oma värssides otsesõnu väärtustanud mehe sünnipäeva järgi. Ometi teame, et eesti keel ei olnud Kristjan Jaagu ema, vaid hoopis isa keel. Pärast Mart Lepiku artiklit 1972. aasta Keele ja Kirjanduse kaheksandas numbris on

¹ Artikli valmimist on finantseeritud Eesti Teadusagentuuri grandist PRG1106 „Lüürilise luule tegur väikeste kirjanduste kujunemisel“.

aga üsna vähe arutletud küsimuse üle, kes võis olla Kristjan Jaagu ema ja mis võis olla tema emakeel. Alljärgnevalt püüangi seda probleematikat uuesti lahti harutada, püstitades ühe võimaliku uue hüpoteesi ema päritolu kohta.

Varasemate uuringute põhjal teame, et keeleliselt andekas noormees Kristjan Jaak oli pärit segarahvuselisest perest. Tema isa Jaak (Jacob) oli eestlane, pärit Viljandimaalt Karula vallast Kikka talust. 18. sajandi lõpukümnendil asus ta veel pärisorjana, ilmselt mõisahärra poolt toapoisi, kutsari või mõne muu ametimehena kaasavõetuna elama Riiga, kus astus aga juba peagi vaba töömehena ametisse ühe saksa kaupmehe juures. Mõned aastad enne Kristjan Jaagu sündi sai temast Riia Jakobi rootsi-estli koguduse kellamees, kes täitis ka väikese koguduse eeslaulja kohustusi. Seetõttu võis Kristjan Jaak end Tartu ülikooli immatrikuleerudes isa ametiks üsna õigustatult märkida „köster“. Tema ema Anna Elisabetiga (ka Liesa) abiellus Jacob Peterson 1793. aastal, kuid ema päritolu ei ole teada (Lepik 1972, lk 460–463).

Mart Lepik, kes otsis Riia Jakobi kiriku meetrikaraamatutes Kristjan Jaagu vanemate ja õdede-vendade kohta teavet, on esile toonud, et ema isanime on mõnes dokumendis esitatud venepärasel kujul (Michailowna), mis võiks nagu vihjata vene (slaavi) päritolule, kuid topelteesnimi ja katoliku usku kuulumine 1798. aastani, mil ema vahetas konfessiooni ja sai luterlaseks nagu isagi, teeb seostamise vene päritoluga keeruliseks. Perekonnanime puudumine võiks pigem viidata, et emagi kuulus talupojaseisusse, mis kombinatsioonis katoliku usuga teeks usutavaks pigem läti või leedu päritolu.² Pärast 1798. aastat on venepärane isanimi ka asendatud saksapärasega *Michels Tochter*; laste ristimississekannetes ka rootsipäraselt *Michels dotter*. Jacob ja Elisabet Petersoni esiklapse Johann Gottliebi vaderite seas on mainitud ka keegi Michel Wikul, kelle kohta Mart Lepik on esitanud küsimuse, kas tegemist võis olla emapoolse vanaisaga (Lepik, 1972, lk 462, 464).

² Paljurahvuselises suurlinnas Riias ei saa muidugi välistada ka poolakate olemasolu.

Kes oli Michel Wikul ja kust teda otsida? Kui eeldada, et tegemist oli talupojaseisusest mehega, siis ehk ei olnud nimi Wikul klassikalises mõttes perekonnanimi, sest talupojad said Lätis perekonnanimed üldjuhul üsna samal ajal eestlastega, st alles pärast pärisorjusest vabastamist 1820.–1830. aastatel. Enne seda moodustati perekonnanimi sageli kas vastse perekonnanime omandanu isanime baasil (nagu vabaks saanud Jacob Petersoni ehk Peetripoja puhul) või täitis perekonnanime aset või kinnistus perekonnanimena talu- või asukoht, kust oldi pärit. Siit võib edasi arutleda, et kuivõrd Wikul ei olnud ilmselgelt isa eesnime baasil moodustatud perekonnanimi, siis võib see viidata päritolukohale. Veidi Riia ümbruses ringi vaadates selgub, et vaid 19 kilomeetri kaugusel Riia kesklinnast asub tõepoolest küla, mille nimi on Vīkuli, mis jääb Babīte piirkonna ja valla keskusest Piņķist üksnes kolme kilomeetri kaugusele.³ Omaaegsest Piņķi (sks *Pinken*) vallast on aga Wikuli-nimelisi talumehi teada juba vähemalt 1607. aastast.⁴ Riia linna maade alla kuulnud Babīte kihelkond piirnes Poola võimu all olnud Kuramaaga, kus ema konfessiooniks märgitud katoliiklus oli laiemalt levinud kui varem Rootsi võimu alla läinud Liivimaal ja Riias.

Teada on, et Kristjan Jaagu ema, kes tõi ilmale seitse last, suri 2. novembril 1807. aastal 30-aastasena üsna vahetult pärast noorima poja Danieli sündi 26. oktoobril (Lepik, 1972, lk 465). Seega peaks tema sünniaeg jääma 1777. aasta kanti. Sirvides Piņķi ristimisi kajastavat kirikuraamatut aastatest 1753–1792 ja pöörates tähelepanu ajavahemikule 1776–1778, jääb silma mõndagi huvitavat. Esiteks, vader Michel Wikul ei pruukinud olla emapoolne vanaisa: 26. septembril 1776 (vkj) on Piņķi kirikus ristitud Wihkulla Martini ja tema naise Anna poeg Mikkellis (Micheli või Mihkli läti vaste), kes sündis sama kuu 19. päeval (LVVA, lk 214). Kui 17. sajandi alguse Wikuleid võiks eesnimede poolest

³ <https://lv.wikipedia.org/wiki/V%C4%ABku%C4%BCi> (30.12.2022).

⁴ Nt Jürgen ja Andres Wikul, mainitud Die Besiedelung der Mark der Stadt Riga, 1201-1600, von Dr. iur. August v. Bulmerincq; 7. Beilage, 1607 Mai 29 – Juni 1, Protokoll über die Revision der Landvogtei vom 29. Mai bis zum 1. Juni 1607. In: Mitteilungen aus der Livländischen Geschichte. Hrsg. v. der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde zu Riga, Bd. 21, H. 3 [Riga: Kymmell, 1921], S. 283.

(alamsaksapäraseid Jürgen ja Andres) pidada ka väikesakslasteks (NB! läti keeles puudub *ü*-täht), siis vähemasti 18. sajandi viimasel veerandil paistavad nad olevat üsna kindlalt lätlased (kelle nime Jakobi kiriku rootsi koguduse pastor ilmselt saksa- või rootsipäraselt kirjutas: Mikkellise asemel Michel). Kirikuraamatu sissekande põhjal võiks seega oletada, et Kristjan Jaak Petersoni venna Johann Gottliebi vaderite seas mainitud Michel Wikul võis tõenäolisemalt olla pigem ema sõber-tuttav või enam-vähem samaealine sugulane. Ei ole siiski välistatud, et vaderiks ei olnud too 1776. aastal sündinud Mikkellis, vaid keegi vanem Mikkellise-nimeline mees, kes ilmub vaderina ühes 1778. aasta sissekandes. Nii on 6. mail 1778 sündinud Austra Tohmsi ja tema naise Greta pojakese Mikkellise ristimise tunnistajana mainitud mh Wihkulla Jehkobsi poega Mikkelist (LVVA, lk 226), kes pidi ristimise hetkel 1778 olema juba täiskasvanud mees ja võiks vanuse poolest teoreetiliselt tulla kõne alla Kristjan Jaagu ema isa kandidaadina. Paraku Anna Elisabethi nimelise tütre isana tema nime Piņķi kirikuraamatust ei leia.

Juhul kui oletada, et Michel Wikul oli just emaga seotud vader ja ema oli pärit temaga samast kohast, siis võiks ehk ka tema kohta otsida infot Piņķi kandist? Nime Anna Elisabeth võibki 1777. aasta paiku leida ülalmainitud Piņķi kirikuraamatu kahest sissekandest.

Esimeses, 22. veebruari 1777. aasta sissekandes on juttu sellest, et ristitud on kellegi „saksa isiku Kuramaalt nimega Anna Elisabeth autuses sigitatud⁵ pojake Krischjahnis“ [*D[en] 22. Febr. Einer deutschen Persohn aus Curland mit Namen Anna Elisabeth in Unehren gezeugtes Söhnlein Krischjahnis*] (LVVA, lk 217). Ristimise tunnistajate *resp.* vaderitena on kirja pandud Grawes Jahnis, Kalnin Jahnis, Tillinga Edda, Grawes Edda (*ibid.*). Sulgudes on lisatud märkus, et see isik on peatunud Grawe talupere juures [*Diese Person hat sich in Grawes Gesinde aufgehalten*] (*ibid.*). Huvitav on selle sissekande puhul see, et saksa isiku pojale on pandud lätipärane eesnimi (Krischjahnis ehk Kristjan, mitte saksapärane Christian) ja vaderidki kannavad lätipäraseid eesnimesid. Ilmselt kuulus

⁵Nii tähistati Liivimaa kirikuraamatutes abieluvälist päritolu.

Anna Elisabeth siinsete sakslaste nn väikesakslaste (sks *Kleindeutsche*) alarühma,⁶ kes moodustasid baltisaksa ühiskonnas enamuse, kuid selle osa, mis ei kuulunud selle ülemkihti (aadlikud, literaadid, kodanlased). Nad elasid isiklikult vabana sageli maal, pidades mitmesuguseid ameteid mõisavalitsejast või teenrist virtina ja käsitöölise, postmeistrite ja kõrtsmikeneni, kuid võisid olla ka talupidajad. Siinses sotsiaalses hierarhias moodustasid nad omamoodi vahekihi ülemklassi kuulunud sakslaste ja alamklassi kuulunud eesti või läti talupoegade vahel. Tollases sotsiaalses hierarhias tõusvad eestlased-lätlased kõigepealt väikesaksastusid, langevad väikesakslased aga eestistusid või lätistusid.

Teises sissekandes, mis on kahjuks küll üsna raskesti loetav, öeldakse, et 1. või 4. mail⁷ 1778 on ristitud keegi „autuses sigitatud laps Anna Elisabeth, kelle sünnitas üks samanimeline Riia teenijatüdruk, kes lapse isa nime teada ei andnud ja [lapse] Tamme mõisa jättis“ [*D[en] 1. May. Ein in Unehren gezeugtes Kind Anna Elisabeth, welches von einer rigischen Magd gleiches Namens geboren worden, die den Vater des Kindes nicht angegeben und in Tammenhoff ausgelegen hat*] (LVVA, lk 226). Vaderina on mainitud nii lätlasi kui ka üht poolapärase nimega meest: *Krascher Lisbeth, Salmina Maria, die Gärtnerin* [aednikuproua] *Ilse. Jacob Kasorowski. Salmina Ehrmannis* (*ibid.*).

Perekonnanimi Kasorowski (või Kosorowski) tundub olevat kuulunud (venestunud?) poolakale. Poolapäraseid nimesid leidub ka Kristjan Jaagu vaderite hulgas, nt Mart. Sinkewitz või madam Kawaleffski (Lepik, 1972, lk 465). Jakob Kosorowski paistab olevat olnud Sarkana (Punase kõrtsi?) kõrtsmik, tema naine kandis nime Lihse ja 10. septembril 1778 sündis neil poeg Atte Prihdikis Mikkelis, kelle vaderiteks paistab olevat olnud ka mõisarahvast: Otto Schmidt, aednik Hammer Solitusedest, (disponent ehk palgaline mõisavalitseja) Joh. Gust. Laube, proua Bergmann Tamme mõisast ja Seibarta Ilse (LVVA, lk 229). Kõrtsmik Kasorowski esineb ka juba Anna Elisabethi vaderina mainitud Salmina

⁶ Mitte segi ajada terminiga „kadakasakslased“, mis oli pejoratiivne nimetus saksastunud või saksastuda soovivate eestlaste kohta (vt Rätsep, 2012, lk 11–12).

⁷ Kuupäev ei ole selgelt kirjutatud.

Ehrmannise poja Mikkelse (ristitud 1. mail 1777) vaderite seas. Peale Kasorowski leiab Salmina Ehrmannise poja vaderite seast ka ühe Mikkelse-nimelise mehe, Butschu Mikkelse (LVVA, lk 217). Kas Anna Elisabethi isa võis olla Jakob Kasorowski ja Salmina Ehrmannise ühine tuttav – ja ehk isegi hea sõber – Butschu Mikkelis? Miks muidu andsid mõlemad mehed oma pojale nimeks Mikkelis?

Ülaltoodud kaks Anna Elisabethi nime sisaldavat sissekannet tekitavad siiski rohkem lisaküsimusi, kui annavad vastuseid. Kõigepealt: kas 1778. aasta sissekanne võib olla Kristjan Jaagu ema ristimiskirje? Kui nii, siis olnuks ta surma hetkel 1807. aastal 29 ja poole aastane, mis sobib hästi surmasissekande vanusega (30). Kui see on tema ristimiskanne, siis ristiti ta vähemasti alguses luteri kirikus kui leidlaps. Kahjuks ei ole võimalik otsida Anna Elisabethi sissekannet Läti katoliku kiriku kirikuraamatutest, sest vanim neist, mis on kättesaadav Läti Riikliku Ajalooarhiivi Läti kirikuraamatuid koondavas keskkonnas Raduraksti⁸, pärineb alles aastast 1804 (Brīgīst, mis asub Latgales Ludza piirkonnas, kaugel Riiast), enamik aga alles 19. sajandi teisest poolest või 19./20. sajandi vahetusest. Kuivõrd katoliiklased panid luterlastest vähem rõhku kirjaoskuse levitamisele läti talupoegade seas (vt Aabrams, 2021, I, lk 63–66; 70–72), tekib küsimus, kas nad pöörasid ka vähem tähelepanu nende sündide-surmade registreerimisele. Siiski, kuna Trento kirikukogu kehtestas juba 1563. aastal üleüldise kohustuse ristimiste ja laulatuste, 1614. aastast ka matmistele üle arvet pidada, siis võib muidugi olla, et nende kirikuraamatud on erinevatel ajaloolistel põhjustel halvemini säilinud või säilitatakse neid mujal kui Lätis.

Edasi: kas esimeses sissekandes mainitud Kuramaalt pärit saksa isik Anna Elisabeth on identne teises sissekandes mainitud Riia teenijatüdrukuga, kelle tütrele anti ema nimi, st kas kuramaalannast sai pärast Grawede juures teenimist Riia teenijatüdruk? Arvestades, et kahe lapse sünni vahel on enam kui aastane vahe, siis välistatud see ei ole. Sel juhul olnuks Kristjan Jaagu vanaema väikesakslane ning Kristjan Jaagul oleks

⁸ <https://raduraksti.arhivi.lv/> (30.12.2022).

olnud ka (pool?)onu, kellel oli temaga sarnane nimi. Siiski ei pruugi need kaks naist olla identsed. 11. novembrist 1778 pärineb Piņķi kirikuraamatust järgmine sissekanne: „Autuses sigitatud laps Martin, kelle ema Anna [,] saksa teenijatüdruk, peatub Lahtschu Jurrise juures, kuid kelle isaks olevat üks vene soldat“ [*Ein in Unehren gezeugtes Kind Martin, dessen Mutter Anna eine deutsche Magd, sich bei Lahtschu Jurris aufhält, der Vater aber ein russischer Soldat seyn soll*] (LVVA, lk 229). See Anna saaks olla identne Kuramaalt pärit saksa isiku Anna Elisabethiga, kuid ei saaks olla sama isik Riia teenijatüdrukuga, sest nii lühikese vahega kaht last ta sünnitada ei saanuks, kui just 11. novembril sündinud laps ei olnud sügavalt enneaegne, mille kohta info puudub. Sõltumata sellest, kas siin mainitud naised olid identsed või mitte, olid nad ilmselt kõik väikesaksa päritolu. Väikesakslasest ema variant selgitaks aga igal juhul lapsele kahe eesnime andmist, mis ei olnud tavapärane ei eesti ega läti talupoegade laste seas. Samas vabade inimeste hulgas ei pruukinud see olla välistatud ka teiste rahvuste puhul, nagu ilmneb kõrtsmik Kasorowski poja kolmest eesnimest.

Paraku ei too 1778. aasta sissekanne meid kuidagi lähemale isa selgele identifitseerimisele, kuna isa nimi on jäetud nimetamata. Kui ema oli teenijatüdruk, siis oli võimalik, et tal tuli teenistust otsides suunduda ühest majapidamisest teise. Kas laste sünnile viis armastus tööpostil või lihtlabane seksuaalne ärakasutamine, pole nii nappide teadete põhjal samuti võimalik kindlaks teha. On ka küsimus, kas vaderitena mainitud isikud on kuidagi isaga seotud või on nad sattunud vaderiteks lihtsalt seetõttu, et nad olid kuidagi seotud kohtadega, kus teenijatüdruk teenis või kuhu oma lapse jättis. Juhul kui vaderid olid isaga seotud, siis tuleb isa rahvuse mõttes kõne alla üsna kirju seltskond, väikesakslastest ja lätlastest poolakateni välja. Ka venelased või mõne muu Vene väes teeninud rahvuse esindajad ei ole lõplikult välistatud, sest Riia juures oli, nagu selgub ülaltoodud näitest, statsioneeritud ka Vene väeosi. Märkimisväärselt suur venelaste kogukond, kes pidas väga erinevaid ameteid, oli olemas Riias endas. Kas põhjus, miks ema pidi lapse mõisasse jätma, võis seisneda selles, et isa oli juba abielus ja seetõttu ei tulnud lapse

ristimine tema kodukirikus või vähemasti tema nime nimetades kõne alla ja lapse sünd püüti registreerida seetõttu kusagil mujal?

Kahjuks ei selgu ristimississekandest ka midagi leidlapse edasise saatuse kohta. Kas ta jäi siiski ema kasvatada, kes oli ju teada, või lapsendati isa perekonda või kellegi teise poolt? Kas ema või lapsendaja võis olla katoliiklane või vahetas väikesaksilase lapsena küll vabana sündinud, kuid leidlapsena mõneti lindprii staatusesse sattunud isik usku omal valikul? Kas Mart Lepiku tsiteeritud ja fotografeeritud sissekande puhul on katoliiklase all mõeldud kuulumist traditsioonilisse roomakatoliku usku, nii nagu see oli levinud Kuramaal ja eriti Latgales, või tuleb kõne alla ka kreekakatoliku usk, mis oli levinud ka Poola aladel, Valgevenes ja Ukrainas? Ja millisesse kogudusse ema sel juhul Riias või seal lähistel kuulus? Või on rootsi pastor nimetanud katoliiklaseks õigeusklikke, sest mõlemad pretendeerivad olema universaalse ja ainuõige usu esindajad? Õigeusu kirikuid oli aga ainuüksi Riias hulgaliselt, lähim otse isa töökohta Jakobi kiriku vastas – Aleksei kirik (vt Karma, 1972, lk 481). Ehk leidis Kristjan Jaagu isa endale elukaaslase sealt? Ja lõpuks: kas isa nimi, mis öeldi lapsele (Kristjan Jaagu emale), oli seda ka päriselt? Kas isa nime maininud pastoril oli mingit ametlikku infot isa nime kohta või põhines ta laulatatava, antud juhul siis Kristjan Jaagu ema ütlustel? Võib-olla oli Michail/Michel hoopis kasuisa nimi?

Kas oleme leidnud õige jälje Kristjan Jaagu ema kohta, vajab veel lähemat uurimist, kuid tundub tõenäoline, et segarahvuselise taustaga võis olla juba ka ema ja tal võis olla nii ema kui ka isa keel. Mis rahvusest iganes, Riias teenistuse leidmiseks pidi Kristjan Jaagu ema igal juhul vähemalt mingil määral oskama saksa keelt. Et seda keelt pidi Viljandimaalt Riiga tööle liikumiseks oskama ka Kristjan Jaagu isa, siis tundub tõenäoline, et just saksa keel, olgu ema poolt emakeele tasemel või mõlema vanema poolt mingis *Halbdeutsch*'i vormis, oli perekonna *lingua franca*, mis ühendas eri perekonnaliikmeid. Võimalik, et Kristjan Jaak rääkis isaga tole emakeeles ja emaga omavahel suheldes kasutas mõnd muud keelt, nii et perekond oli vähemalt kaks-, kui mitte kolmkeelne juba Kristjan Jaagu varasest lapsepõlvest saadik.

Mainides oma päevikusissekandes „ÜKS JUT“ ema, kes teda koos isa, õe ja vennaga Riias koju ootab, pidas Kristjan Jaak silmas siiski hoopis oma kasuema Annat, snd Eberberg (või Everberg, vt Karma, 1972, lk 485), kellega isa abiellus peagi pärast ema surma, 5. jaanuaril 1808. Enne abiellumist töötas see naine, kelle rahvus pole samuti teada, Riias teenijatüdrukuna (Lepik, 1972, lk 465). Elu lõpuks oli ta jõudnud ilmselt tänu abikaasa pingutustele kodanike oklaadi (vt Karma, 1972, lk 485, 487), alamklassist linna alamkeskklassi. Kuivõrd kasuema tulek muutis kodu keelesituatsiooni, ei ole paraku teada. Selge on aga see, et polüglotiks kujunemisele aitas kaasa nii Kristjan Jaagu kodune kui ka ümbritsev mitmekeelne keskkond.

Kasutatud kirjandus

- Aabrams, V., Friedenthal, M., Friedenthal, T.-E., Kaju, K., Kala, T., Kaur, K., Klöker, M., Leppik, L., Lukas, L., Mänd, A., Piirimäe, P., Plath, U., Pöldvee, A., Reimo, T., Šemeta, A., Undusk, J., & Viiding, K. (2021). Balti kirjakultuuri ajalugu I. Keskused ja kandjad. Koostanud Liina Lukas. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karma, T. (1972). Kristian Jaak Peterson ehk see, kus ta elas ja käis, mida nägi ja kellega kokku sai oma lühikese elu sees. *Keel ja Kirjandus*, 8, 478–487.
- Lepik, M. (1972). Mõnda Kristian Jaak Petersonist. *Keel ja Kirjandus*, 8, 459–466.
- Rätsep, H. (2012). Pahupidi kadakasakslased. Rahvaetümoloogiaid eesti keelest. *Oma Keel*, 2, 11–22.
https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2012_2/OK_2012-2_02.pdf.
- Arhiiviallikad
LVVA, f. 235, apr. 3, l. 189. Piņķi kirikuraamat aastatest 1753–1792.

Kairit Kaur on Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli akadeemilise raamatukogu teadur. Ta on õppinud saksa keelt ja kirjandust ja kirjalikku tõlget ning kaitsnud doktoritöö võrdlevas kirjandusteaduses. Tema põhilised uurimisteemad on baltisaksa kirjandus ja kultuur ning selle suhted Lääne-Euroopaga, maailmakirjanduse jõudmine Eestisse ja sinse piirkonna varane naiskirjandus.

Kairit Kaur is research fellow at the University of Tartu and Tallinn University Academic Library. She has studied German language and literature, translation and defended her thesis in comparative literature. Her main focus of interest is on Baltic German literature and culture, their relations to Western Europe, the arrival of world literature to Estonia and the early women's writing in this region.

Abstract

After an article by Mart Lepik (Keel ja Kirjandus 1972/8) there has been little consideration about the ancestry and mother-tongue of the mother of Kristjan Jaak Peterson, a national poet, who first emphasised the importance of Estonian language in the poetry. Lepik has uncovered that in some documents the patronym of the mother has been presented in a Russian way (*Michailowna*), which might indicate a Russian (Slavic) ancestry, but the double first name and the catholic religion of the mother until 1798, as she converted to the Lutheran confession of her Estonian husband makes a connection to the Russian ancestry complicated. According Lepik could the lack of a surname indicate a peasant descent, which in combination with the catholic faith would make a Latvian or Lithuanian ancestry more credible. Among the godparents of the first child of Jacob and Anna Elisabeth Peterson (who died 2.11.1807 (OS), in the age around 30), Johann Gottlieb, a person called Michel Wikul has been mentioned, who in Lepik's view might have been Kristjan Jaak's maternal grandfather. In this article I propose another hypothesis, based on the supposition that the surname Wikul might have been a name of origin. And indeed, near Riga there is a place called Vīkuļi, which belonged to the Piņķi parish. Browsing the church records of this parish one can find an entry about an orphan called Anna Elisabeth, baptized at the beginning of May in 1778, whose mother with the identical name was a handmaiden in Riga and the father unknown.

Keywords: Kristjan Jaak Peterson, mother, origins, mother tongue, Vīkuļi